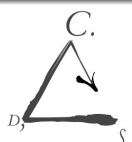

**SYTUACJA INSTYTUCJI RYNKU PRACY
POWIATU KOLBUSZOWSKIEGO
W KONTEKŚCIE UWARUNKOWAŃ
SPOŁECZNO - GOSPODARCZYCH**

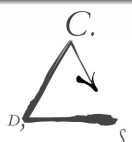
Podkarpacki Portal Pracy

Spis treści:

Wprowadzenie	3
Tło i główne założenia projektu „Podkarpacki Portal Pracy”	3
Cel powstania i charakter raportu.....	4
Struktura raportu	5
I. Charakterystyka lokalnego rynku pracy w kontekście uwarunkowań społeczno - gospodarczych ...	10
1.1. Uwarunkowania powiatowego rynku pracy	10
1.1.1 Krótka charakterystyka społeczno-gospodarcza powiatu	10
1.1.2 Powiat w liczbach – podstawowe dane statystyczne.....	18
1.2. Sytuacja powiatowego rynku pracy w opinii ekspertów.....	19
II. Diagnoza sytuacji instytucji rynku pracy działających w powiecie.....	23
2.1. Instytucje rynku pracy w statystykach	23
2.2. Charakterystyka najistotniejszych instytucji rynku pracy powiatu	23
Powiatowy Urząd Pracy w Kolbuszowej.....	23
Centrum Kształcenia Praktycznego w Kolbuszowej	24
Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Powiatu Kolbuszowskiego „NIL”	25
Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas	26
2.3. Uwarunkowania funkcjonowania instytucji rynku pracy w opinii ich przedstawicieli.....	27
Spis źródeł	30

WPROWADZENIE

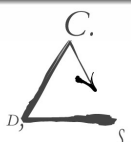
Niniejszy raport powstał w wyniku analizy danych zastanych oraz serii wywiadów pogłębionych przeprowadzanych w poszczególnych powiatach Podkarpacia z lokalnymi ekspertami rynku pracy oraz przedstawicielami instytucji rynku pracy. Całość prac podjętych nad zebraniem informacji i przygotowaniem niniejszego raportu stanowiła element realizowanego przez Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. (CDS) projektu pn. „**Podkarpacki Portal Pracy**”, który współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Tło i główne założenia projektu „Podkarpacki Portal Pracy”

Idea projektu „Podkarpacki Portal Pracy” powstała w oparciu o wcześniejsze doświadczenia Centrum Doradztwa Strategicznego zdobyte podczas realizacji na terenie województwa podkarpackiego projektów: „Matryca Kurcmana – nowy instrument rynku pracy” oraz „Indeks Gotowości Rynkowej - nowy instrument monitorujący szansę na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych województwa podkarpackiego (IGR)”. Z doświadczeń tych wynikało, że poziom upowszechnienia informacji nt. usług rynku pracy i oferujących je instytucji jest w województwie podkarpackim zdecydowanie niewystarczający. W odpowiedzi na zdiagnozowane w ten sposób potrzeby powstała koncepcja projektu „Podkarpacki Portal Pracy”, którego główny cel stanowi zapewnienie osobom pozostającym bez zatrudnienia jak i poszukującym pracy całościowej i łatwo dostępnej informacji o usługach rynku pracy na poziomie regionalnym oraz powiatowym. Informacja ta zgromadzona i udostępniona będzie w formie ogólnodostępnego, regionalnego portalu internetowego zamieszczonego pod adresem www.praca-podkarpackie.pl. (Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż w momencie powstawania niniejszego raportu Podkarpacki Portal Pracy stanowił już gotowe narzędzie, uruchomione i powszechnie dostępne od połowy kwietnia 2009 r.)

Całość projektu składa się z czterech głównych etapów, a bieżący raport jest efektem prac podjętych w ramach etapu II: diagnostyczno-analitycznego.

Etapy i główne zadania	Termin realizacji
Etap I – przygotowawczy	sierpień – listopad 2008 r.
Etap II – diagnostyczno – analityczny	wrzesień 2008 – kwiecień 2009
Etap III – budowa powiatowych systemów informacji o usługach i instrumentach rynku pracy	kwiecień – sierpień 2009
Etap IV – uruchomienie, upowszechnienie i promocja Podkarpackiego Portalu Pracy	kwiecień 2009 – luty 2010

Cel powstania i charakter raportu

Celem powstania raportu jest **diagnoza sytuacji instytucji rynku pracy powiatu kolbuszowskiego w kontekście społeczno-gospodarczej specyfiki powiatu**, w tym w szczególności lokalnego rynku pracy. W ramach prac związanych z prowadzeniem badań w poszczególnych powiatach Podkarpacia, starano się również określić (w drodze indywidualnych wywiadów) jak powinien zostać skonstruowany Podkarpacki Portal Pracy, aby był narzędziem przydatnym i użytecznym dla podkarpackich instytucji rynku pracy.

Do opracowania wszystkich raportów dla 21 podkarpackich powiatów¹ posłużyły informacje, których pozyskanie opierało się o wykorzystanie czterech podstawowych sposobów gromadzenia danych, do których należały:

- analiza źródeł zastanych (w tym m.in. informacji pochodzących z Banku Danych Regionalnych GUS, Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie oraz zasobów internetowych, w tym stron internetowych Starostw Powiatowych, Powiatowych Urzędów Pracy, Urzędów Miast i Gmin oraz poszczególnych instytucji rynku pracy)²;
- indywidualne wywiady pogłębione (IDI) przeprowadzone z 42 lokalnymi ekspertami rynku pracy – po dwa wywiady w powiecie³;
- indywidualne wywiady pogłębione (IDI) przeprowadzone z 85 przedstawicielami podkarpackich instytucji rynku pracy⁴;
- kontakt e-mailowy/telefoniczny z instytucjami rynku pracy w celu uzyskania informacji o działalności instytucji, niedostępnej w zasobach internetowych.

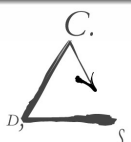
Podobny, choć mniej skoncentrowany na instytucjach rynku pracy, system gromadzenia danych zastosowano również w jednym ze zrealizowanych przez Centrum Doradztwa Strategicznego projektów pn. „Indeks Gotowości Rynkowej”. Jednym z czterech elementów tego projektu były badania podkarpackich instytucji rynku pracy, które uzupełniały obraz uzyskany na podstawie badań trzech obszarów: uczniów ponadgimnazjalnych szkół

¹ Doświadczenie Centrum Doradztwa Strategicznego pokazały, iż sensownym jest zastosowanie podejścia, w którym powiaty grodzkie, pomimo tego że administracyjnie stanowią odrębne jednostki, analizowane są łącznie z okalającymi je powiatami ziemskimi. Tylko bowiem w takim, komplementarnym ujęciu, uwidacznia się specyfika badanego obszaru, a potraktowanie wspomnianych powiatów ziemskich jako autonomiczne i niezależne od miejskiego centrum jednostki, byłoby zbyt dużym uproszczeniem ich skomplikowanej sytuacji i mogłoby przełożyć się w efekcie na nieodpowiadające rzeczywistości wyniki i wnioski.

² Szczegółowy wykaz wykorzystanych źródeł znajduje się w Spisie źródeł zamieszczonym na końcu niniejszego Raportu.

³ Wywiady te przeprowadzane były w okresie październik - listopad 2008 roku, zanim kryzys dotknął bezpośrednio polski rynek i gospodarkę. W związku z tym obraz poszczególnych powiatów mógł ulec od tego czasu pewnym zmianom.

⁴ Wywiady te przeprowadzane były od grudnia 2008 roku do marca 2009 roku, czyli w okresie, w którym kryzys gospodarczy pojawił się w Polsce. Rynki powiatów bardziej wrażliwe na kryzys ulegały wówczas intensywnym zmianom, informacje zatem pochodzące z wywiadów mogą dotyczyć specyficznego momentu w rozwoju lokalnego rynku.

zawodowych, pracodawców (w tym analizy ofert pracy) oraz ponadgimnazjalnych szkół zawodowych. W związku z tym, że głównym obiektem zainteresowania we wspomnianym projekcie były szanse na pracę absolwentów podkarpackich ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, analiza instytucji rynku pracy koncentrowała się w dużej mierze na działaniach skierowanych do młodych ludzi.

Niniejszy raport ujmuje sytuację instytucji rynku pracy w szerszym zakresie działalności oraz zakorzenia ją w specyficznej sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu. Informacja uzyskiwana od przedstawicieli instytucji rynku pracy jest również głębsza, bowiem oprócz wywiadów z lokalnymi ekspertami przeprowadzono również rozmowy z przedstawicielami instytucji rynku pracy, pozyskując także bardziej dogłębną, jakościową informację w bezpośrednim kontakcie mailowym i telefonicznym.

Podstawowa różnica pomiędzy analizami przeprowadzonymi w ramach tych dwóch projektów („Podkarpacki Portal Pracy” oraz „Indeks Gotowości Rynkowej”) tkwi jednakże w celu w jakim one powstały. Raport z badań instytucji rynku pracy przeprowadzonych w ramach projektu „Indeks Gotowości Rynkowej” dotyczył wszystkich 21 powiatów Podkarpacia⁵ razem, zawierał ilościowe ujęcie najważniejszych wymiarów analizy sytuacji instytucji rynku pracy, spięte w syntetyczny wskaźnik tzw. wskaźnik PIRP (wskaźnik potencjału instytucji rynku pracy) Jego celem głównym było zatem sprowadzenie zgromadzonych informacji do formy umożliwiającej porównanie poszczególnych powiatów na podstawie wystandardyzowanych kryteriów i niejako porangowanie ich według wpływu na sytuację absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych.

Niniejszy raport nastawiony jest natomiast na jakościową diagnozę oraz opis sytuacji instytucji rynku pracy i w przeciwieństwie do wspomnianych wyżej badań, celem nie jest tu standaryzacja i dokonywanie porównań między powiatami, a uchwycenie specyfiki powiatu i funkcjonujących w nim instytucji rynku pracy oraz wyróżników lokalnego rynku pracy i warunków w jakich instytucje te prowadzą swoją działalność.

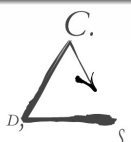
Wszystkie 21 raportów umieszczonych zostało na Podkarpackim Portalu Pracy, a zdobyte tą drogą informacje w dużym stopniu ukierunkowały proces tworzenia Portalu.

Struktura raportu

Raport składa się z dwóch głównych części: diagnozy ogólnej sytuacji rynku pracy w powiecie oraz opisu specyfiki funkcjonujących w nim instytucji rynku pracy. Obie te części składają się z rozdziałów bazujących na zróżnicowanych źródłach danych i ukazujących poszczególne aspekty zaobserwowanej sytuacji.

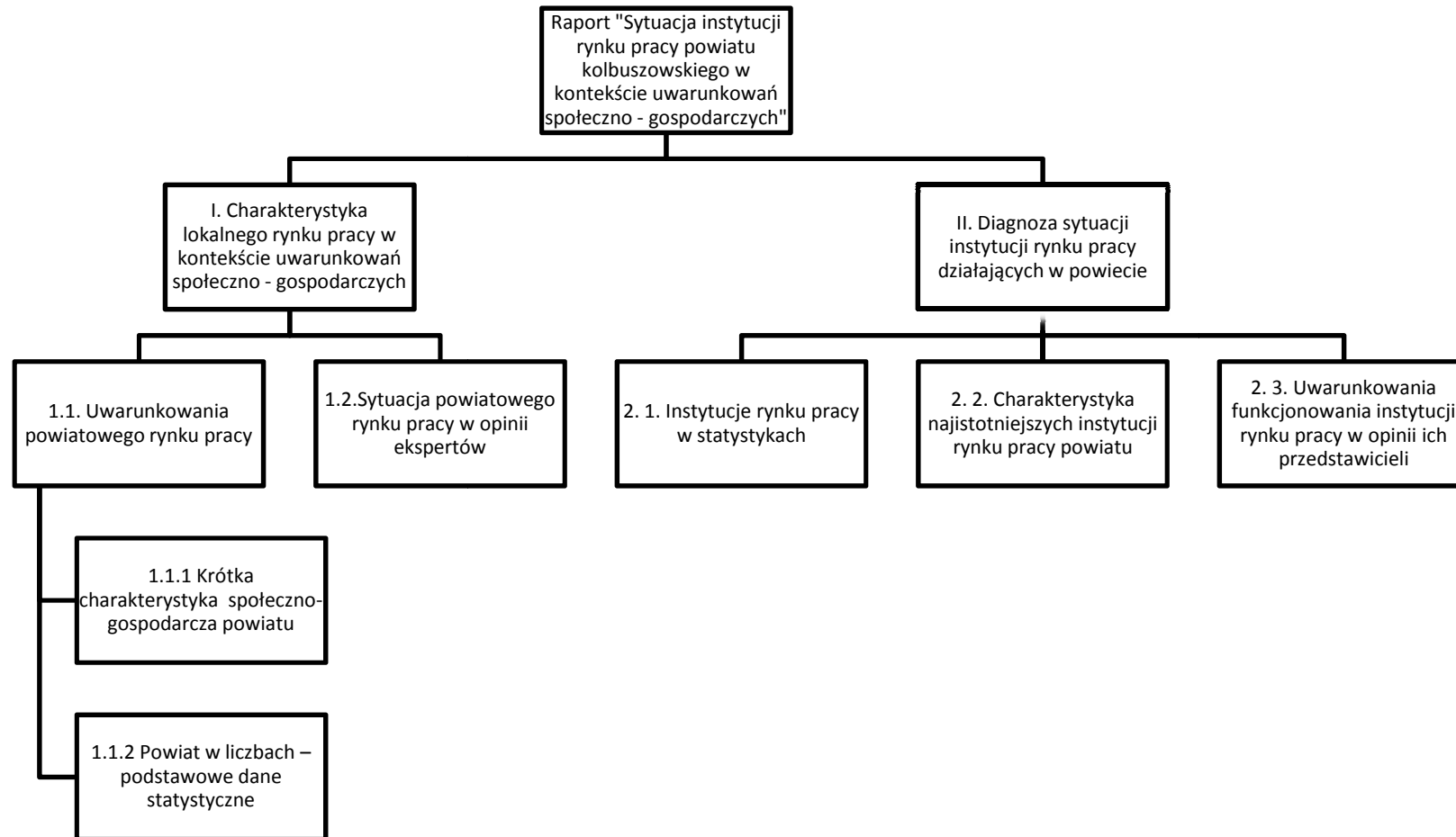
Szczegółową strukturę raportu prezentuje poniższy schemat.

⁵Liczba 21 powiatów dotyczy powiatów ziemskich, traktowanych łącznie z nakładającymi się na nie powiatami grodzkimi zgodnie z uzasadnieniem zawartym w przypisie nr 1.

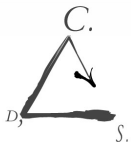

Schemat 1. Struktura raportu.

Źródło: Opracowanie własne.

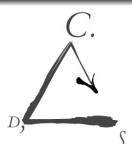

Poniżej wskazano kształt poszczególnych rozdziałów wchodzących w skład raportu.

Pierwsza część raportu pn. **Charakterystyka lokalnego rynku pracy w kontekście uwarunkowań społeczno – gospodarczych** prezentuje rozbudowany obraz powiatu wyłaniający się zarówno z podstawowych statystyk stanowiących wskaźniki sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru jaki i opinii ekspertów na temat sytuacji powiatowego rynku pracy. W przypadku rozdziału *1.1. Uwarunkowania powiatowego rynku pracy* główne źródło danych stanowi Bank Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego, publikacje Głównego Urzędu Statystycznego, analizy przeprowadzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie oraz strategiczne dokumenty rozwoju poszczególnych powiatów. Treści zawarte w tym rozdziale prezentują: dane fizyczne (m.in. umiejscowienie, powierzchnia), dane demograficzne (m.in. liczba ludności, gęstość zaludnienia, współczynnik feminizacji, przyrost naturalny, saldo migracji, struktura wieku mieszkańców), dane społeczne (m.in. struktura wykształcenia mieszkańców, aktywność obywatelska) oraz dane gospodarcze (m.in. struktura zatrudnienia, struktura podmiotów gospodarki narodowej, najważniejsi pracodawcy powiatu, stopa bezrobocia, struktura osób bezrobotnych ze względu na wiek, płeć, wykształcenie, długość czasu pozostawania bez pracy) itp. Dane statystyczne stanowią jednakże w tej części jedynie bazę do stworzenia swoistego skróconego profilu powiatu, który zawarty został w podrozdziale *1.1.1. Krótka charakterystyka społeczno-gospodarcza powiatu*. W celu stworzenia możliwości szybkiego zestawienia profili poszczególnych powiatów, najważniejsze dane statystyczne ujęto w formie tabeli pełniącej rolę „metryczki” powiatu. Stanowi ona część 1.1.2 niniejszego raportu pn. *Powiat w liczbach – podstawowe dane statystyczne*.

Z kolei rozdział *1.2. Sytuacja powiatowego rynku pracy w opinii ekspertów* zawiera podsumowanie wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z lokalnymi przedstawicielami rynku pracy i ma na celu uzupełnienie obrazu powiatu wyłaniającego się z danych statystycznych o opinie osób posiadających wiedzę ekspercką, zakorzenionych w lokalnym rynku, co pozwoliło uzyskać dostęp do informacji wykraczającej poza możliwości ujęcia statystycznego. Zrealizowane w tym celu wywiady obejmowały pięć głównych grup zagadnień takich jak:

- powiatowy rynek i gospodarka lokalna (aktualna sytuacja, punkty zwrotne i zmiany zachodzące na przestrzeni lat, silne i słabe strony, bariery rozwoju, wyróżniki powiatu, dominujące branże);
- potencjał zatrudnienia i poziom przedsiębiorczości mieszkańców (trendy w strukturze zatrudnienia, rola migracji zarobkowych, występowanie szarej strefy i in.);
- bezrobocie (grupy osób w najtrudniejszej sytuacji na lokalnym rynku pracy, typy kierowanych do nich działań, poziom motywacji osób pozostających bez pracy);
- kluczowe instytucje rynku pracy i doświadczenia współpracy (wskazanie instytucji najbardziej dostrzegalnych na powiatowym rynku, ich rola i pełnione funkcje,

- współpraca międzyinstytucjonalna w powiecie – doświadczenia i domeny podejmowania wspólnych działań);
- oferta usług rynku pracy w powiecie (trwałość rezultatów poszczególnych usług i instrumentów, identyfikacja braków w dostępnej ofercie, rola funduszy europejskich w działalności instytucji, adekwatność oferty w stosunku do potrzeb).

Druga część niniejszego raportu pn. Diagnoza sytuacji instytucji rynku pracy działających w powiecie koncentruje się na opisie sytuacji i działalności powiatowych instytucji rynku pracy. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na przyjętą w niniejszym opracowaniu definicję instytucji rynku pracy. Podstawowe kryterium rozumienia instytucji rynku pracy stanowi definicja przyjęta w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁶. Ponadto, do listy instytucji szkoleniowych (ujętych w ogólnopolskim Rejestrze Instytucji Szkoleniowych) dodano Zakłady Doskonalenia Zawodowego (Ośrodki Kształcenia Zawodowego), Centra Kształcenia Praktycznego, Centra Kształcenia Ustawicznego oraz Cechy Rzemiosł Różnych, które wprawdzie w zestawieniu tym nie figurowały, ale są niezwykle istotne dla powiatowych rynków szkoleń i pełnią w tym zakresie rolę właściwą dla instytucji rynku pracy.

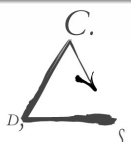
Zakres instytucji rynku pracy poszerzono również o instytucje i organizacje pozarządowe wpływające na rynek pracy, a nie figurujące w poszczególnych wykazach, a także Ośrodki Pomocy Społecznej i Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, ze względu na zakres prowadzonej działalności oraz kontakt z osobami dotkniętymi problemem bezrobocia, do których przede wszystkim adresowany jest tworzony Portal. Ponadto, instytucje te w dobie funduszy europejskich często realizują projekty wykraczające poza ustawową działalność, przez co w rosnącym stopniu wpływają na lokalne rynki pracy.

Rozdział 2.1. *Instytucje rynku pracy w statystykach* stanowi wstępny, ogólny ogląd liczby i rodzajów występujących w powiecie instytucji. Poszczególne powszechnie dostępne zestawienia/rejestry instytucji zweryfikowano w oparciu o wiedzę lokalnych ekspertów, którzy wskazywali najaktywniejsze w powiecie organizacje oraz poprzez kontakt bezpośredni z poszczególnymi organizacjami.

Ze wskazanymi przez ekspertów najaktywniejszymi instytucjami rynku pracy nawiązano bezpośredni kontakt mailowy w celu uzyskania informacji dotyczących podejmowanej przez nie działalności. Uzyskane w ten sposób dane, rozbudowane o informacje pochodzące ze źródeł internetowych oraz wywiadów z przedstawicielami instytucji, posłużyły do stworzenia charakterystyki kluczowych w powiecie instytucji rynku pracy zawartej w rozdziale 2.2.

Z kolei ostatni rozdział raportu (rozdział 2.3.), dotyczący uwarunkowań funkcjonowania instytucji rynku pracy w powiecie, jest bezpośrednim efektem wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami instytucji rynku pracy województwa podkarpackiego. Ukazuje on

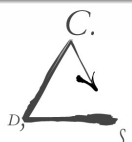
⁶ Dz.U. 2004 Nr 99 poz. 1001. Do instytucji rynku pracy zgodnie z artykułem 6 ustawy zalicza się: 1) publiczne służby zatrudnienia; 2) Ochotnicze Hufce Pracy; 3) agencje zatrudnienia; 4) instytucje szkoleniowe; 5) instytucje dialogu społecznego; 6) instytucje partnerstwa lokalnego.

działalność instytucji w kontekście wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań ich funkcjonowania. Wywiady te obejmowały następujące zagadnienia:

- zakres działalności instytucji (podstawowy obszar działalności, grupa odbiorców usług proponowanych przez instytucję, przemiany zachodzące w działalności instytucji na przestrzeni lat, realizowane przedsięwzięcia nowatorskie);
- wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania działalności (identyfikacja problemów w sferze zasobów, dostępność informacji nt. powiatowego rynku pracy, planowanie działań, czynniki sprzyjające i hamujące rozwój instytucji, główne źródła finansowania działalności, występowanie zjawiska konkurencji);
- współpraca międzyinstytucjonalna (w instytucji objętej wywiadem oraz obserwowalna w powiecie, idealny model współpracy);
- oczekiwania względem Podkarpackiego Portalu Pracy (najbardziej użyteczne funkcje, dodatkowe elementy jakie mogłyby być przydatne w pracy instytucji).

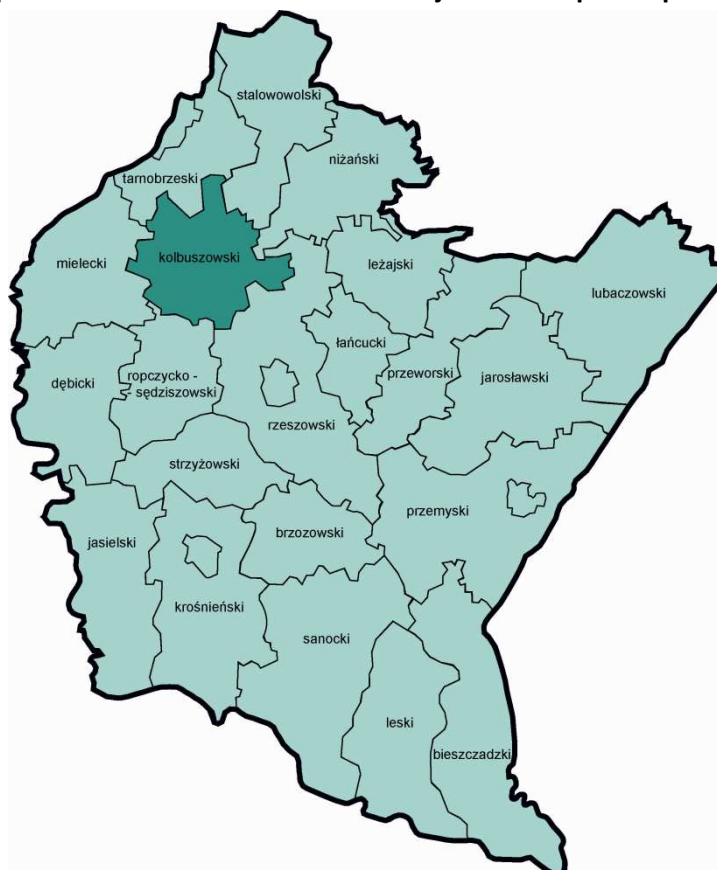
I. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEGO RYNKU PRACY W KONTEKŚCIE UWARUNKOWAŃ SPOŁECZNO - GOSPODARCZYCH

1.1. Uwarunkowania powiatowego rynku pracy

1.1.1 Krótka charakterystyka społeczno-gospodarcza powiatu

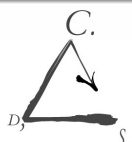
Powiat kolbuszowski leży w północno – zachodniej części województwa podkarpackiego. Sąsiaduje on z powiatami: tarnobrzeskim, mieleckim, ropczycko – sędziszowskim, niżańskim, stalowowolskim i rzeszowskim. Powierzchnia powiatu wynosi 774 km², co stanowi 4% powierzchni województwa.⁷ Na terenie powiatu kolbuszowskiego zameldowanych jest 61 401 mieszkańców, czyli niecałe 3% mieszkańców Podkarpacia. Daje to powiatowi 17. miejsce pod względem liczby ludności w województwie.

Mapa 1. Powiat kolbuszowski na tle województwa podkarpackiego.

Źródło: Opracowanie własne.

⁷ Powiaty w Polsce 2007, stan na dzień 31 grudnia 2006 r., Główny Urząd Statystyczny 2007.

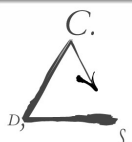

W powiecie kolbuszowskim na 1 km² zamieszkuje 79 osób. Na tle pozostałych powiatów regionu jest to przeciętny wskaźnik gęstości zaludnienia, średnia dla województwa podkarpackiego wynosi bowiem 118 osób/km². Mniejszą gęstością zaludnienia odznaczają się na Podkarpaciu powiaty bieszczadzki (19 osób/km²), leski (32 osoby/km²), lubaczowski (44 osoby/km²), przemyski (59 osób/km²) i sanocki (77 osób/km²), a największą – powiat łańcucki (172 osoby/km²).

85% mieszkańców powiatu mieszka na wsi.⁸ Spośród sąsiednich powiatów jedynie powiat rzeszowski ziemski ma zbliżony wskaźnik (88%), podczas gdy pozostałe powiaty regionu charakteryzują się zdecydowanie większym udziałem ludności zamieszkującej w miastach w ogólnej liczbie ludności. Udział kobiet i mężczyzn w populacji powiatu rozkłada się równomiernie, co odzwierciedla współczynnik feminizacji na poziomie 101 (tyle kobiet przypada na 100 mężczyzn) i jest to wynik niższy niż średni dla województwa, który wynosi 105.

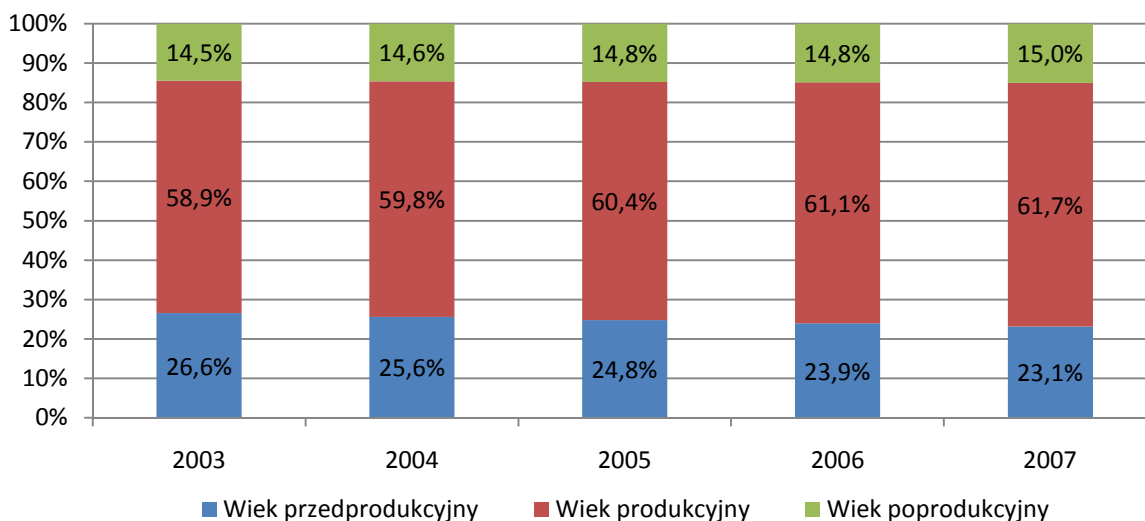
Z kolei pod względem struktury wieku, powiat kolbuszowski nie odbiega znacznie od średniej wojewódzkiej. 61% mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym, 23% w wieku przedprodukcyjnym, a 15% w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla powiatu kolbuszowskiego wynosi zatem 61,6, co oznacza, że na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada ponad 60 osób w wieku przed- i poprodukcyjnym. Dla całego województwa wskaźnik ten wynosi 58,5. Najwyższy występuje w powiatach: brzozowskim (64,3), przeworskim (63,7), strzyżowskim i łańcuckim (w obydwu 63,6). Na podobnym poziomie co w powiecie kolbuszowskim obciążenie demograficzne kształtuje się w powiecie ropczycko – sędziszowskim (61,7).

⁸ *Biuletyn statystyczny województwa podkarpackiego I kwartał 2008 roku*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

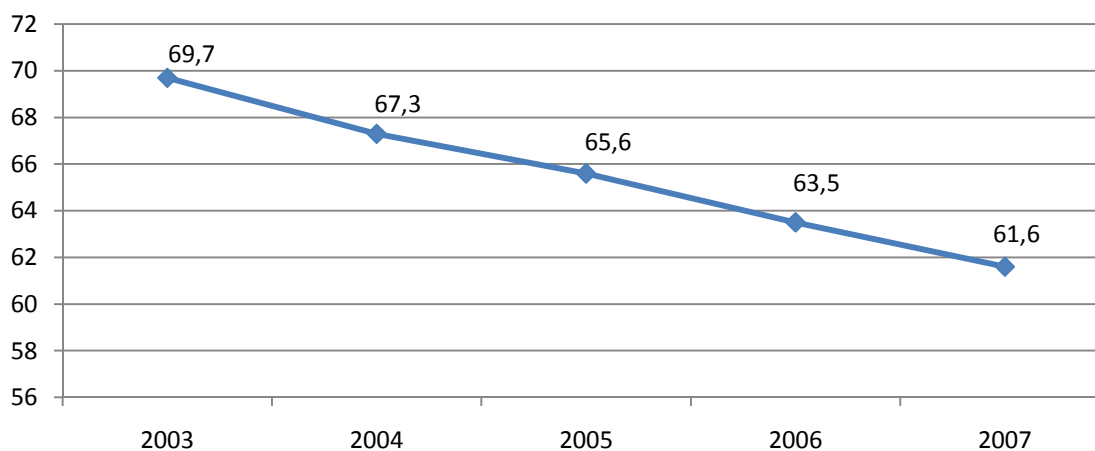
Wykres 1. Zmiany struktury wieku mieszkańców powiatu kolbuszowskiego na przestrzeni lat 2003 - 2007.

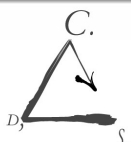
Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

W ciągu kilku ostatnich lat wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kolbuszowskim systematycznie spadał. W 2003 roku wynosił on 69,7, a więc w ciągu czterech lat zmniejszył się o 8,1 punktu. Wpływ na to miał malejący odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, co wiąże się ze zwiększeniem odsetka osób w wieku produkcyjnym. Równocześnie rósł udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności, ale był to najwolniejszy wzrost. Dynamikę zmian wskaźnika obciążenia demograficznego w powiecie kolbuszowskim na przestrzeni lat przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2. Dynamika zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego w powiecie kolbuszowskim.

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

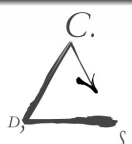

W 2007 roku przyrost naturalny w powiecie kolbuszowskim w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniósł 1,5, w tym samym okresie identyczny wskaźnik miało całe województwo. Taki poziom przyrostu naturalnego stawia powiat kolbuszowski w połowie rankingu wszystkich powiatów Podkarpacia pod kątem wielkości przyrostu naturalnego.

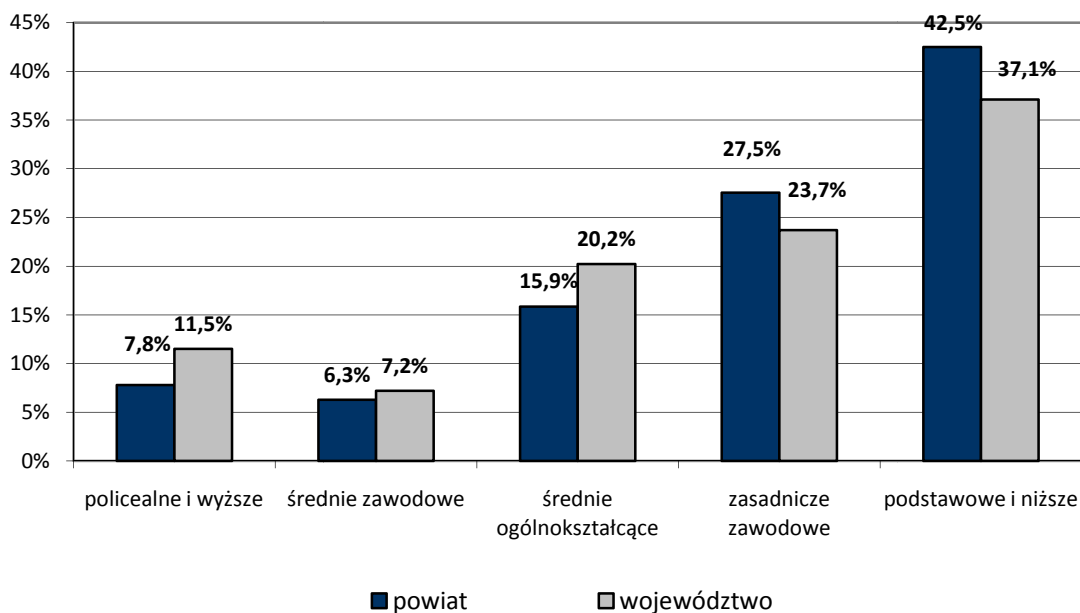
O ile wskaźnik przyrostu naturalnego w powiecie kolbuszowskim może być uznany za korzystny, o tyle saldo migracji nie można już do tej kategorii zaliczyć. Powiat kolbuszowski charakteryzuje się bowiem ujemnym saldem migracji, aczkolwiek porównując go z pozostałymi powiatami ziemskimi województwa podkarpackiego, skala odpływu ludności jest w jego przypadku stosunkowo niewielka. W przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji wyniosło -0,58 w I kwartale 2008 roku, podczas gdy dla wszystkich powiatów ziemskich województwa wynosiło ono w analogicznym okresie -1,04. Dla porównania, w powiatach mieleckim i dębickim, które sąsiadują z powiatem kolbuszowskim, a w których stopa bezrobocia jest zdecydowanie niższa niż w powiecie kolbuszowskim, saldo migracji w I kwartale 2008 roku wynosiło -1,73 w powiecie mieleckim i -0,84 w powiecie dębickim. Jak więc widać, czynnikiem mającym decydujący wpływ na migracje nie jest z pewnością w tym przypadku wysokość stopy bezrobocia. Warto również zauważyć, że migracje zagraniczne w powiecie kolbuszowskim stanowią jedynie 11% wszystkich przemieszczeń notowanych na tym obszarze. Jest to o tyle istotne, że powiat kolbuszowski w powszechnej świadomości znany jest z dużej zagranicznej migracji zarobkowej, której głównym kierunkiem jest Francja.

Struktura wykształcenia mieszkańców powiatu kolbuszowskiego na tle województwa wypada zdecydowanie niekorzystnie. W powiecie kolbuszowskim dominują osoby z wykształceniem podstawowym lub niższym. Stanowią one 42,5% mieszkańców, podczas gdy w województwie jest ich o 5% mniej. Kolejną dużą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i również w tym przypadku - w porównaniu z województwem - jest ich więcej. Natomiast osoby z wykształceniem średnim (ogólnokształcącym i zawodowym) oraz z policealnym i wyższym stanowią 30% ogółu mieszkańców powiatu, podczas gdy w regionie jest to aż 38,9%.

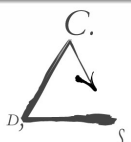

Wykres 3. Struktura wykształcenia mieszkańców powiatu kolbuszowskiego oraz województwa podkarpackiego.

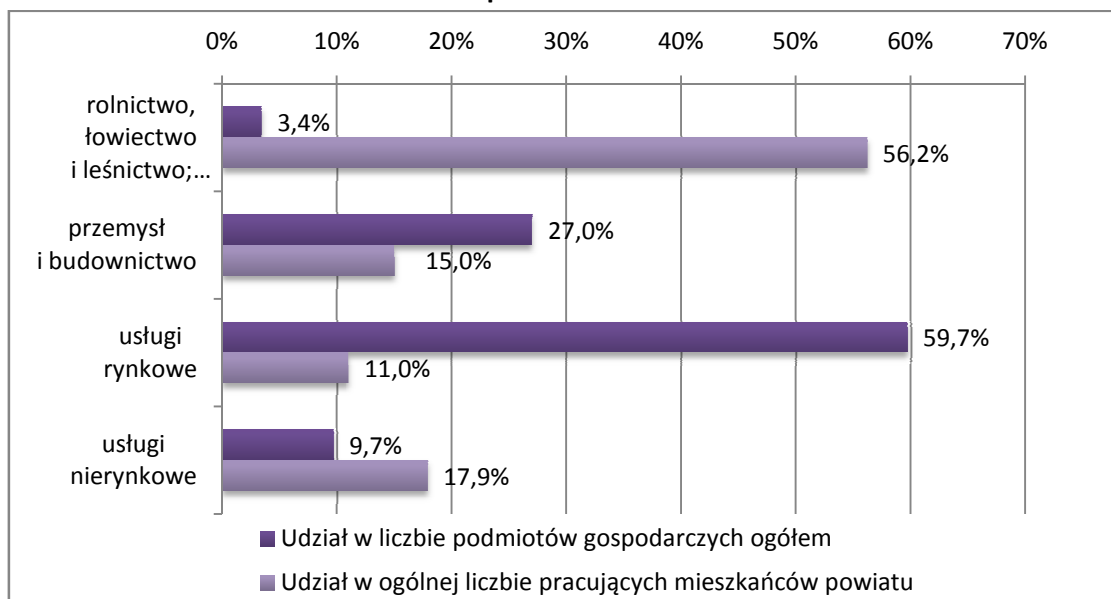
Źródło: Narodowy Spis Powszechny, 2002 rok.

Struktura podziału gruntów oraz zamieszkania większości populacji powiatu kolbuszowskiego na obszarach wiejskich sugerowałaby klasyfikowanie powiatu jako rolniczy. Tereny przemysłowe na terenie powiatu zajmują mniej niż 1% jego powierzchni, przeważają natomiast lasy i grunty leśne (37,1%), grunty orne (33,5% powierzchni) oraz łąki trwałe i pastwiska (21,9%). Jednak biorąc pod uwagę strukturę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON widzimy wyraźnie, że dominującym sektorem w powiecie kolbuszowskim są usługi (rynkowe i nierynkowe), które stanowią prawie 70% wszystkich zarejestrowanych podmiotów. W sektorze usług zdecydowanie dominuje handel i naprawy, w których działa 30% zarejestrowanych podmiotów. Mogłoby się więc wydawać, że zdecydowana większość zatrudnionych będzie pracować w sektorze usług. Okazuje się jednak, że większy odsetek zatrudnienia występuje w powiecie w rolnictwie – aż 56,2%.

Wykres 4. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON i zatrudnienie wg sektorów w powiecie kolbuszowskim.

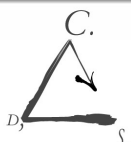

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Stopa bezrobocia w powiecie kolbuszowskim w czerwcu 2008 roku wynosiła 14,7% i była niższa w stosunku do grudnia 2007 roku o 1,9 punktu procentowego. W porównaniu z pozostałymi powiatami ziemskimi województwa podkarpackiego, powiat kolbuszowski plasował się pod tym względem w połowie rankingu pomiędzy powiatem leżajskim (15,2%) a powiatem ropczycko – sędziszowskim (14,3%). Średnia stopa bezrobocia w województwie wynosiła wówczas 12,8%.

Jako inny element obrazujący sytuację lokalnego rynku pracy przyjąć można liczbę ofert pracy przypadających w powiecie na jednego zarejestrowanego bezrobotnego. W I półroczu 2008 roku na jedną ofertę pracy zgłoszoną w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kolbuszowej przypadały 43 osoby pozostające bez zatrudnienia. Był to jeden z najwyższych wyników w skali całego województwa. Więcej osób na jedną ofertę pracy przypadało wyłącznie w powiatach jasielskim (44) i łańcuckim (46), a tyle samo w powiatach brzozowskim i jarosławskim. Spośród 3 326 osób zarejestrowanych w czerwcu 2008 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kolbuszowej:

- niecałe 10% posiadało prawo do zasiłku;
- 58% ogółu stanowiły kobiety;
- 86,5% mieszkało na wsi, a spośród nich tylko 9,4% posiadało prawo do zasiłku;
- 26,7% dotychczas nie pracowało;
- w ciągu pierwszego półrocza 2008 roku 2 097 osób zarejestrowało się w Urzędzie Pracy, a 2 577 wyrejestrowało się z ewidencji. Oznacza to odpływ bezrobotnych w wysokości 480 osób;

- ponad połowę bezrobotnych stanowiły osoby do 44. roku życia, w tym osoby w wieku 25 – 34 stanowiły 26,1%, a w wieku 35 – 44 - 25,3%;
- osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły 35,7% ogółu bezrobotnych. Drugą z kolei najliczniejszą grupą były osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 29,4%;
- ponad 1/3 bezrobotnych pozostawała bez pracy powyżej 24 miesięcy;
- największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby wcześniej zatrudnione w przetwórstwie przemysłowym (22,5%)⁹;
- 1/5 ogółu bezrobotnych reprezentowała zawody: krawiec, sprzedawca, ślusarz i obuwnik przemysłowy. Zdecydowana większość spośród osób bezrobotnych z tymi zawodami to kobiety: z zawodem kucharza – 100%, z zawodem sprzedawcy – 92%, a z zawodem obuwnika przemysłowego – 91%¹⁰.

W ramach realizacji przez Powiatowy Urząd Pracy aktywnych form promocji zatrudnienia wśród bezrobotnych w I półroczu 2008 roku:

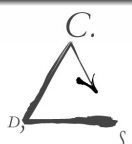
- 97 osób zostało zatrudnionych przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych;
- 8% bezrobotnych skierowano na staż;
- 3% rozpoczęło przygotowanie zawodowe w miejscu pracy;
- 55 osób podjęło działalność gospodarczą, a 29 podjęło pracę w ramach refundacji kosztów utworzenia stanowiska pracy;
- 94 osoby zostały skierowane na szkolenie.¹¹

W powiecie kolbuszowskim w ciągu roku obserwowane są niewielkie wahania poziomu bezrobocia, podobne do zmian występujących w całym województwie. Obrazuje to poniższy wykres.

⁹ Informacja na temat sytuacji na rynku pracy w 2007 roku w powiecie kolbuszowskim, Kolbuszowa, marzec 2008.

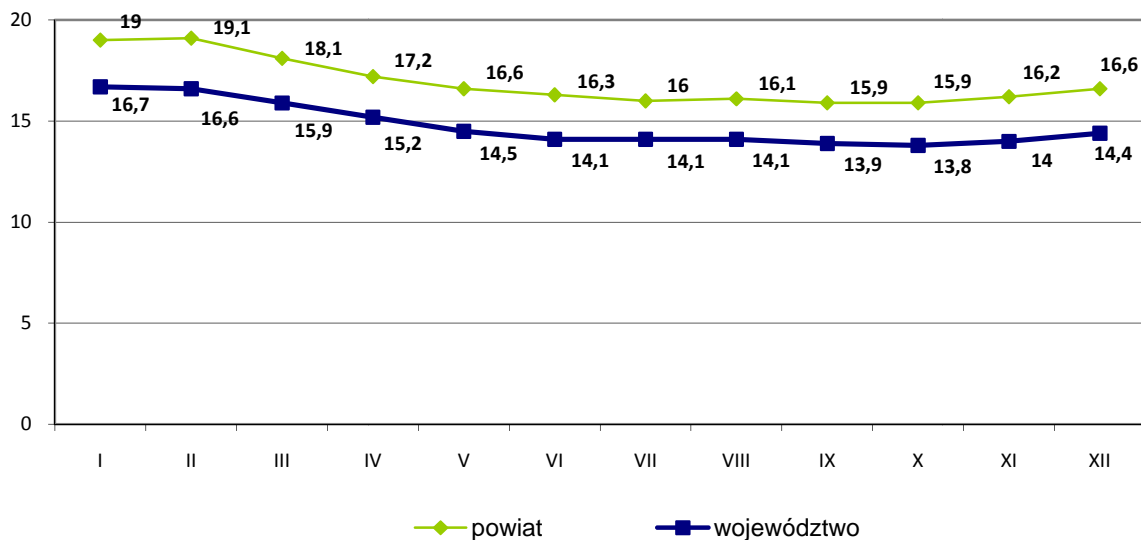
¹⁰ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kolbuszowskim w I półroczu 2008 roku, Kolbuszowa 2008.

¹¹ Aneks statystyczny do analizy sytuacji na rynku pracy w województwie podkarpackim w I półroczu 2008 roku, Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie.

Wykres 5. Stopa bezrobocia w powiecie kolbuszowskim i w województwie podkarpackim w poszczególnych miesiącach 2007 roku.

Źródło: Aneks statystyczny WUP.

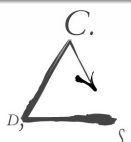
Istotny wpływ na kształt sytuacji powiatowego rynku pracy ma położenie powiatu w sąsiedztwie stosunkowo dużych ośrodków przemysłowych jakimi są: Rzeszów, Mielec, na terenie którego funkcjonuje Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park i Nowa Dęba, gdzie umiejscowiona jest Specjalna Strefa Ekonomiczna Wiśło-San. Zgodnie z danymi PUP duża ilość ofert pracy pochodziła w I półroczu 2008 roku właśnie z tych ośrodków.¹²

Do najbardziej rozpoznawalnych przedsiębiorstw powiatu należą firmy branży meblarskiej: firma „Bog Fran” z siedzibą w Raniszowie – Borkach oraz firma KFM Furniture Sp. z o.o. Kolbuszowa, a także firmy zajmujące się produkcją i przetwórstwem spożywczym: Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego "Orzech" Sp. z o.o., Zakład Pracy Chronionej w Kolbuszowej oraz ZPU CMOL FRUT w Cmolasie i firma Solbet - Kolbuszowa S.A. – producent betonów. Ze względu na specyfikę zatrudnienia, więcej ofert pracy dostępnych w powiecie skierowanych jest do mężczyzn niż do kobiet. W 2007 roku trzy firmy działające na terenie powiatu zgłosiły zamiar zwolnień grupowych. Były to: Telekomunikacja Polska S.A., Polska Kasa Opieki Bank Polski S.A. oraz Orlen Petro Tank Sp. z o.o. z siedzibą w Widelce. Pomimo przeprowadzenia w ciągu pierwszego półrocza 2008 roku zapowiadanych zwolnień grupowych, stopa bezrobocia w powiecie spadła.¹³

Szansą na nowe miejsca pracy może być Kolbuszowski Park Przemysłowo – Naukowy. Starania o jego utworzenie rozpoczęły w 2007 roku władze powiatu kolbuszowskiego i gminy miejsko – wiejskiej Kolbuszowa. Park ma zająć powierzchnię 58 hektarów i służyć rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw oraz przyciągnięciu inwestorów strategicznych. Autorzy

¹² Informacja na temat sytuacji na rynku pracy w 2007 roku w powiecie kolbuszowskim, Powiatowy Urząd Pracy w Kolbuszowej, marzec 2008.

¹³ Informacja na temat sytuacji na rynku pracy w 2007 roku w powiecie kolbuszowskim, Powiatowy Urząd Pracy w Kolbuszowej, marzec 2008.

pomysłu utworzenia Parku Przemysłowo – Naukowego liczą na powiązanie go z mielecką strefą ekonomiczną oraz rzeszowskim Parkiem Naukowo – Technologicznym w formie klastra przemysłowo – naukowego.

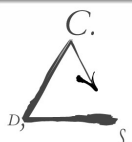
Co istotne, powiat kolbuszowski wchodzi również w skład Rzeszowskiego Okręgu Metropolitalnego (ROM) powołanego w 2005 roku. Jego centrum jest Rzeszów, a oprócz powiatu kolbuszowskiego skupia również powiaty: dębicki, łańcucki, ropczycko – sędziszowski i strzyżowski. Głównym celem funkcjonowania ROM-u jest połączenie wszystkich miast obszaru teleinformatyczną siecią szerokopasmową, wypracowanie wspólnej koncepcji planu zagospodarowania przestrzennego otwartego na migrację wewnętrzną i imigrację zagraniczną, a zarazem eksponującą walory kulturowe i przyrodnicze. Okręg Metropolitalny ma ponadto podejmować wspólne działania promujące region w Europie oraz wypracować wspólne projekty inwestycyjne podnoszące konkurencyjność ROM-u w Unii Europejskiej.¹⁴

1.1.2 Powiat w liczbach – podstawowe dane statystyczne

Nazwa powiatu	Kolbuszowski
Nazwy gmin wchodzących w skład powiatu	– Cmolas (gm. wiejska) – Kolbuszowa (gm. miejsko-wiejska) – Majdan Królewski (gm. wiejska) – Niwiska (gm. wiejska) – Raniżów (gm. wiejska) – Dzikowiec (gm. wiejska)
Powierzchnia powiatu	774 km ²
Liczba ludności	61 401
Współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn)	101
Gęstość zaludnienia	79 os./km ²
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	1,5
Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym)	61,6
Saldo migracji na 1000 mieszkańców	-1,09
Wskaźnik aktywności obywatelskiej (liczba organizacji pożytku publicznego przypadająca na 1000 mieszkańców)	0,15
Wskaźnik Potencjału Instytucji Rynku Pracy ¹⁵	3,78
Wskaźnik aktywności gospodarczej (liczba zarejestrowanych w systemie REGON prywatnych)	47,54

¹⁴ *Strategia rozwoju powiatu kolbuszowskiego 2007 – 2015*, Kolbuszowa 2007.

¹⁵ Wskaźnik stworzony w ramach projektu „Indeks Gotowości Rynkowej – nowy instrument monitorujący szanse na pracę absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych województwa podkarpackiego”. Opis metodologii konstrukcji wskaźnika znajduje się w „Raporcie z badań instytucji rynku pracy w województwie podkarpackim” powstałym w ramach ww. projektu i dostępnym na stronach www.cds.krakow.pl oraz www.praca-podkarpackie.pl.

podmiotów gospodarczych przypadająca na 1000 mieszkańców)	
Stopa bezrobocia	14,7%
Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych	3 326
Udział kobiet w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	58%
Udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	90,2%
Odsetek osób bezrobotnych do 34 roku życia	44,2%
Odsetek osób bezrobotnych powyżej 55 roku życia	6,6%
Średnie wynagrodzenie brutto	2161,39 zł
Pracujący mieszkańcy powiatu według sektorów zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> – sektor rolniczy: 56,2% – sektor przemysłowy: 15,0% – sektor usług rynkowych: 11,0% – sektor usług nierynkowych: 17,9%
Trzej najwięksi pracodawcy powiatu	<ul style="list-style-type: none"> – KFM Furniture Sp. z o.o.; – Solbet - Kolbuszowa S.A.; – Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego "Orzech" Sp. z o.o.

*Źródła: „Powiaty 2007”, GUS; Biuletyn statystyczny województwa podkarpackiego I kwartał; Biuletyn statystyczny województwa podkarpackiego II kwartał; Analiza sytuacji bezrobotnych w województwie podkarpackim w I półroczu 2008 roku, WUP Rzeszów; „Raport z badań instytucji rynku pracy w województwie podkarpackim”, baza Organizacji Pożytku Publicznego dostępna na stronie www.ngo.pl.
 Przytoczone dane prezentują stan na 31.12.2007r., z wyjątkiem liczby organizacji pożytku publicznego (stan na 24.02.2009r.), liczby podmiotów gospodarki narodowej (stan na 31.12.2006r.), danych WUP Rzeszów dotyczących bezrobocia (stan na 30.06.2008r.)*

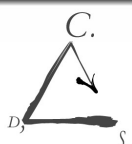
1.2. Sytuacja powiatowego rynku pracy w opinii ekspertów

Eksperci zwracają uwagę na fakt, że rynek pracy powiatu kolbuszowskiego nie jest zbyt duży. W szczególności dostrzegalny jest **brak miejsc pracy**, który powoduje że **mieszkańcy powiatu dojeżdżają do pracy** do powiatów ościennych, głównie do Mielca i Rzeszowa. Za dobrą monetę powinien natomiast odczytywany być fakt, że od stycznia do października 2008 roku nastąpił istotny spadek stopy bezrobocia, a rynek pracy rozwija się, jak twierdzą eksperci, na zasadzie powolnej ewolucji.

W najgorszej sytuacji na kolbuszowskim rynku pracy znajdują się - w opinii rozmówców - **kobiety**, które stanowią najliczniejszą grupę wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Zdaniem ekspertów w niekorzystnej sytuacji są również osoby ze zdezaktualizowanymi kwalifikacjami lub bez kwalifikacji, podczas gdy dość dobrze na rynku pracy „radzą sobie” osoby z wyższym wykształceniem, za wyjątkiem absolwentów kierunków ekonomicznych oraz zarządzania i marketingu.

Zdaniem lokalnych ekspertów do silnych stron powiatu można zaliczyć przede wszystkim:

- **zasoby ludzkie**, dostępną w powiecie siłę roboczą – warto w tym przypadku zwrócić uwagę na wysoki odsetek osób bezrobotnych legitymujących się wykształceniem wyższym oraz średnim zawodowym i ogólnokształcącym;

- **stabilizację rynku pracy** oraz dominację niewielkich firm rodzinnych, które mogą spowodować, że kryzys gospodarczy nie odbije się w znaczącym stopniu na lokalnym rynku pracy;
- stosunkowo **niewielki rynek pracy**, który umożliwi bezpośrednie dotarcie do każdej osoby potrzebującej pomocy;
- planowane otwarcie w Kolbuszowej **podstrefy mieleckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park**, która pozwoli na przyciągnięcie na teren powiatu nowych inwestycji i powstanie nowych miejsc pracy.

Natomiast słabe strony powiatu to zdaniem ekspertów:

- **niska podaż pracy** oraz brak dużych zakładów pracy;
- **rolniczy charakter** powiatu oraz opór mieszkańców wsi przed podejmowaniem zatrudnienia, z którym wiąże się konieczność dojazdu do miejsca pracy;
- wysokie bezrobocie wśród **młodzieży**;
- brak odpowiednich **kwalfikacji** zarówno osób zatrudnionych jak i bezrobotnych;
- **zagraniczne migracje zarobkowe** oraz ucieczka młodych osób, które po studiach zostają w miastach akademickich lub także wyjeżdżają za granicę;
- utrudniony powrót na rynek pracy osób **długotrwale bezrobotnych**.

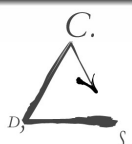
Eksperti wskazali również problemy, które w skali makro utrudniają rozwój gospodarczy powiatu i wymienili wśród nich między innymi: niestabilność przepisów prawnych, wysokie koszty pracy oraz rozwój biurokracji.

Na terenie powiatu kolbuszowskiego można wskazać **dominujące branże**, do których należą:

- branża meblarsko – stolarska;
- przetwórstwo spożywcze;
- produkcja materiałów budowlanych;
- handel.

Na kolbuszowskim rynku pracy dominuje sektor prywatny, jednak ogromną rolę odgrywa również administracja publiczna. Stosunkowo wysokie zatrudnienie występuje w rolnictwie, ale produkcja odbywa się tam tylko na własny użytek. Natomiast odsetek osób zatrudnionych w przemyśle nie jest zbyt wysoki.

Lokalni eksperci wskazali uwagę na fakt, że na powiatowym rynku pracy występuje **nadmiar osób z wyższym wykształceniem** – absolwentów kierunków ekonomicznych, szczególnie o specjalności marketing i zarządzanie, absolwentów studiów administracyjnych oraz pedagogiki. Jak wskazali nasi rozmówcy „*zauważalne jest odejście od kształcenia zawodowego. Brakuje osób niezbędnych przy wykonywaniu prostych prac, gdyż do tych prac bardzo często niezbędne jest posiadanie konkretnego fachu. Brakuje osób związanych z branżą stolarską, mechaniczną, budowlaną*”. W powiecie wyraźny jest również niedostatek osób z kwalifikacjami w zakresie nowoczesnych technologii, wykształconych w dziedzinach związanych z branżą informatyczną, teleinformatyczną czy ze świadczeniem nowoczesnych

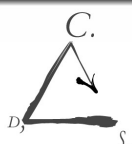
usług na rynku pracy. „*Odczuwalny jest deficyt specjalistów z zakresu projektowania, ze znajomością specjalistycznych programów komputerowych, czyli osób z wąskimi, ale wysokimi kwalifikacjami, które obecnie, w dobie szybkiego postępu, są niezbędne dla lokalnej gospodarki*”. Co więcej, ze względu na coraz szybciej starzejące się społeczeństwo, w powiecie dostrzegalny jest brak osób z wykształceniem medycznym, np. geriatrów. W przypadku konkretnych zawodów brakuje także nauczycieli języków obcych, głównie anglistów, a występuje **nadmiar osób z wykształceniem o profilu krawiec, obuwnik czy szwaczka**. Wynika to z dwóch głównych czynników. Po pierwsze, dawniej istniała w powiecie kolbuszowskim szkoła, która kształciła w tych, obecnie nadwyżkowych, kierunkach, a zatem duży odsetek mieszkańców odebrał właśnie takie wykształcenie. Po drugie, w ostatnim czasie doszło do likwidacji dużych zakładów krawieckich spoza powiatu kolbuszowskiego (Konres w Rzeszowie oraz Modena w Mielcu), w których zatrudnieni byli mieszkańcy powiatu.

Zdaniem lokalnych ekspertów nawet 60 – 70% zarejestrowanych w powiecie bezrobotnych może znajdować zatrudnienie w **szarej strefie**. Dotyczy to głównie branż sezonowych – w szczególności budownictwa oraz przetwórstwa spożywczego.

W opinii ekspertów, w gronie osób bezrobotnych w powiecie kolbuszowskim przeważającą grupę stanowią osoby zamieszkałe na wsi, co bezpośrednio wynika ze specyfiki powiatu. Zdecydowana większość bezrobotnych zamieszkałych na wsi pozostaje bez pracy ponad 12 miesięcy – najczęściej otrzymują oni wsparcie ze strony opieki społecznej, co znacznie obniża motywację do podjęcia zatrudnienia i coraz trudniej jest im wrócić na otwarty rynek pracy.

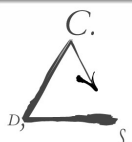
Lokalni eksperci uznali, że ostatnimi czasy można wśród mieszkańców powiatu zaobserwować **wzrost zainteresowania założeniem własnej firmy**. Dotacje na założenie własnej działalności gospodarczej oferuje Powiatowy Urząd Pracy oraz inne organizacje, przy czym dotacje udzielane przez Powiatowe Urzędy Pracy są z reguły dwukrotnie niższe niż te udzielane przez innego typu instytucje. W powiecie kolbuszowskim na założenie własnej działalności decydują się głównie osoby młode, często wcześniej przebywające za granicą. Jak jednak podkreślają eksperci, rozwój nowych firm w dużym stopniu spowalnia i utrudnia rozbudowana biurokracja.

W powiecie kolbuszowskim przeważają **długookresowe migracje zagraniczne**. Wyjeżdżają również młode osoby do miast akademickich, głównie do Krakowa, Warszawy i Lublina. Migracje zagraniczne są w powiecie zjawiskiem powszechnym, występującym na tym terenie jeszcze przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Przed 2004 rokiem głównymi kierunkami migracji były Stany Zjednoczone, Francja oraz Niemcy. Po akcesji, mieszkańcy powiatu wyjeżdżają głównie do Włoch, Hiszpanii i Irlandii. Do Anglii, Irlandii emigrują fachowcy, głównie stolarze, budowlańcy i operatorzy maszyn, do Włoch wyjeżdżają opiekunki do osób starszych i dzieci oraz sprzątaczkę, natomiast na Cypr i do Grecji osoby do pracy w gastronomii i hotelarstwie.

W powiecie kolbuszowskim można zaobserwować wspólne działania podejmowane przez Powiatowy Urząd Pracy, który współpracuje z ośrodkami pomocy społecznej, samorządami oraz stowarzyszeniami przede wszystkim w ramach realizacji projektów. Eksperci uważają, że w instytucjach rynku pracy brakuje **indywidualnego podejścia do osób potrzebujących pomocy oraz kompleksowości** w jej udzielaniu. Występuje również brak środków finansowych oraz ograniczone możliwości ich wykorzystania. Oprócz problemów finansowych lokalne instytucje rynku pracy borykają się również z ograniczonymi zasobami kadrowymi. Pewne rozwiązanie tych problemów mogłyby, zdaniem ekspertów, stanowić **środki europejskie**.

II. DIAGNOZA SYTUACJI INSTYTUCJI RYNKU PRACY DZIAŁAJĄCYCH W POWIECIE

2.1. Instytucje rynku pracy w statystykach

W powiecie kolbuszowskim funkcjonuje niewielka liczba ustawowo zdefiniowanych instytucji rynku pracy, umiarkowany jest również stopień zróżnicowania typów tych instytucji. Na terenie powiatu kolbuszowskiego zlokalizowano dwie agencje zatrudnienia figurujące w Krajowym Rejestrze Agencji Zatrudnienia: Stowarzyszenie na rzecz rozwoju powiatu kolbuszowskiego "NIL" (które pełni również rolę instytucji szkoleniowej) oraz "AGA" Export-Import Marian Dzióbek. Jedna z agencji zatrudnienia działających na terenie powiatu kolbuszowskiego prowadzi jednocześnie działalność szkoleniową oraz zajmuje się pośrednictwem pracy, a także poradnictwem zawodowym. Druga z nich zarejestrowana jest natomiast jako agencja pracy tymczasowej.

Ponadto, na terenie powiatu kolbuszowskiego zlokalizowano 3 dodatkowe instytucje szkoleniowe, nie pełniące funkcji agencji zatrudnienia: Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Kolbuszowej, Centrum Kształcenia Praktycznego w Kolbuszowej oraz instytucję niepubliczną: Ośrodek Szkolenia Kierowców "AUTO" s.c.

Ponadto, dzięki diagnozie dokonanej w oparciu o źródła internetowe oraz opinie ekspertów zidentyfikowano 2 dodatkowe aktywne organizacje udzielające się na polu rynku pracy: Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas, które zgodnie wskazali obaj eksperci oraz Regionalne Towarzystwo Kultury im. J. M. Gosłara w Kolbuszowej, które działa aktywnie, ale aktualnie nie prowadzi działań nakierowanych na osoby bezrobotne.

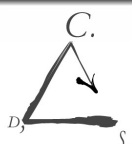
Na terenie powiatu przeworskiego funkcjonuje ponadto 7 instytucji pomocy społecznej, które mimo iż nie są bezpośrednio instytucjami rynku pracy, to poprzez swoją działalność wpływają na sytuację powiatowego rynku pracy. Należą do nich: 5 Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej (Cmolas, Dzikowiec, Niwiska, Raniżów, Majdan Królewski), Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kolbuszowej oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kolbuszowej.

2.2. Charakterystyka najistotniejszych instytucji rynku pracy powiatu

Powiatowy Urząd Pracy w Kolbuszowej¹⁶

Poniższy, krótki opis działalności Powiatowego Urzędu Pracy (PUP) koncentruje się na tych działaniach Urzędu, które nie wynikają wprost z wymogów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r.

¹⁶ W oparciu o informacje zebrane na podstawie strony internetowej Urzędu, udostępnionych przez Urząd materiałów oraz danych dotyczących umów o dofinansowanie projektów, zawartych w 2008 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Poddziałania 6.1.1; 6.1.2; 6.1.3.

o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Ustawa ta obowiązuje wszystkie urzędy pracy nakładając na nie analogiczne, nie różnicujące ich zadania, w związku z czym, w niniejszym raporcie skupiono się wyłącznie na przedsięwzięciach wykraczających poza obowiązki nałożone przez ustawodawcę, takich jak realizacja projektów unijnych oraz innego typu inicjatywy własne Urzędu.

Powiatowy Urząd Pracy w Kolbuszowej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Poddziałanie 6.1.3. pozyskał środki w wysokości 4 009 600 zł na realizację projektu „Więcej szans w powiecie kolbuszowskim”. W projekcie zaplanowano wsparcie 446 beneficjentów poprzez organizację staży oraz szkoleń, udzielenie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a także wyposażenie lub doposażenie stanowisk pracy.

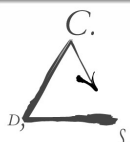
Ponadto, 4 lipca 2008 roku Urząd podpisał umowę o dofinansowanie projektu pn. „Prognoza, diagnoza, pomoc” (PO KL, Poddziałanie 6.1.2). Projekt ten zakłada podniesienie jakości usług świadczonych przez PUP poprzez zatrudnienie 3 pośredników pracy (stażystów), których skierowano na szkolenia i stworzono (wyposażono) dla nich stanowiska pracy. Łączna wartość projektu wyniosła 148 823 zł.

Powiatowy Urząd Pracy w Kolbuszowej zajmuje się także organizacją giełd pracy, które realizowane są we współpracy z pracodawcami zgłaszającymi większą liczbę wolnych miejsc pracy. W 2008 r. zorganizowano 8 takich giełd, w których udział wzięło 409 osób bezrobotnych i poszukujących pracy. W listopadzie 2008 roku odbyło się również spotkanie pośredników pracy z młodzieżą Zespołu Szkół Agrotechniczno-Ekonomicznych w Weryni, na którym młodym ludziom przekazano informacje dot. sytuacji lokalnego rynku pracy. Ponadto, kolbuszowski Urząd Pracy współpracuje z Ośrodkami Pomocy Społecznej, Stowarzyszeniem Rozwoju Gminy Cmolas, Radiem Cmolas oraz tygodnikiem „Korso”.

Specyfika projektu „Podkarpacki Portal Pracy” wymaga także zwrócenia uwagi na to jak Urząd Pracy radzi sobie w kwestiach informatycznych. W przypadku kolbuszowskiego Urzędu nie ma w tym zakresie żadnych zastrzeżeń - na stronie internetowej PUP w Kolbuszowej znajdują się wszystkie informacje niezbędne do skutecznego poszukiwania pracy, dodatkowo prosta i czytelna szata graficzna sprzyja bezproblemowemu poruszaniu się po witrynie.

Centrum Kształcenia Praktycznego w Kolbuszowej

Centrum Kształcenia Praktycznego w Kolbuszowej (CKP) powstało w 2001 roku. Jest to placówka oświatowo – wychowawcza, realizująca zadania z zakresu praktycznego przygotowania młodzieży do wykonywania zawodu. W swojej działalności CKP skupia się na uczniach Zespołu Szkół Technicznych w Kolbuszowej oraz Zespołu Szkół Agro – Ekonomicznych w Weryni, którzy odbywają tam praktyki zawodowe. W ramach zajęć świadczą oni również drobne usługi między innymi stolarskie, spawalnicze oraz z branży metalowej dla odbiorców zewnętrznych.

Dodatkowo Centrum realizuje projekty unijne z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, adresowane również do osób bezrobotnych. Są to szkolenia zawodowe takie jak: spawacz europejski, obsługa kas fiskalnych, obsługa programów biurowych.

Od 2007 roku w Centrum Kształcenia Praktycznego w Kolbuszowej realizowany jest projekt „Regionalne Centrum Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania”, którego głównym celem jest poprawa bazy i stanu budynków CKP oraz transfer nowoczesnych technologii. Pierwszy etap projektu zakłada adaptację pomieszczeń pod nowe maszyny i technologie, które zostaną zakupione w drugim etapie.

W wyniku realizacji tego projektu utworzone zostanie centrum transferu nowoczesnych technologii wytwarzania o zasięgu wojewódzkim w oparciu o platformę współpracy Centrów Kształcenia Praktycznego, zespołów szkół technicznych i Politechniki Rzeszowskiej. W wyniku realizacji projektu utworzona zostanie sieć CKP, które będą przygotowane do kształcenia w zakresie innowacyjności i transferu nowoczesnych technologii.

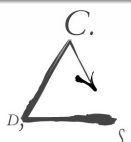
Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Powiatu Kolbuszowskiego „NIL”

Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Powiatu Kolbuszowskiego „NIL” działa od 2004 roku. Jest to organizacja pozarządowa typu non-profit, a jej głównym celem jest pobudzanie rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu kolbuszowskiego. Realizacji tego zadania służy m. in. wspieranie przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych, a w szczególności pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom, przeciwdziałanie bezrobociu, wspieranie edukacji, oświaty i wychowania, a także rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Stowarzyszenie „NIL” współpracuje zarówno z władzami samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach jak i z instytucjami niepublicznymi z terenu województwa.

Stowarzyszenie prowadzi agencję poradnictwa zawodowego oraz agencję pośrednictwa pracy. W 2008 roku w ramach tej działalności wsparciem objęto ponad 50 osób.

W 2008 roku Stowarzyszenie realizowano kilka projektów skierowanych do osób bezrobotnych finansowanych ze środków Powiatowego Urzędu Pracy. Były to między innymi projekty „Jak założyć własną działalność gospodarczą” oraz „Nowoczesny Sprzedawca”. W ich ramach przeprowadzono szkolenia z zakresu rozpoczynania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej (podstawy prowadzenia, system podatkowy, ubezpieczenia społeczne i gospodarcze, pomysł na biznes i podstawy marketingu, prawo pracy, BHP, biznesplan, wykorzystanie Internetu w prowadzeniu działalności), a także z zakresu profesjonalnej obsługi klienta, obsługi kas fiskalnych i programów do fakturowania. W tym przypadku wsparciem objęto około 50 osób.

W Klubie Integracji Społecznej prowadzono natomiast zajęcia w zakresie aktywizacji zawodowej, oferowano pomoc w dokonaniu wyboru ścieżki kształcenia, zdobyciu nowego zawodu oraz w uzyskaniu zatrudnienia. Głównym odbiorcą tej usługi Stowarzyszenia „NIL” były kobiety.

Stowarzyszenie „NIL” aktywnie pozyskuje środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. W 2008 roku prowadziło ono trzy projekty: "Nowe umiejętności – więcej możliwości. Szkolenia zawodowe i subsydiowane zatrudnienie szansą na nową pracę", „Promowanie lokalnej przedsiębiorczości - program pomocy doradczo-szkoleniowej dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą w powiecie kolbuszowskim" oraz "Program wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z rodzin potrzebujących wsparcia: najuboższych, z terenów wiejskich i niepełnosprawnych - KOLBUSZOWSKI UCZEŃ 2008-2010".

Projekt pn. „Nowe umiejętności – więcej możliwości” skierowany był do osób bezrobotnych z terenu powiatu kolbuszowskiego, a jego głównym celem była zmiana kwalifikacji zawodowych oraz umożliwienie wykonywania nowego zawodu osobom zagrożonym utratą zatrudnienia w wyniku procesów restrukturyzacyjnych oraz osobom, które utraciły pracę z przyczyn niedotyczących pracowników.

Z kolei projekt „Promowanie lokalnej przedsiębiorczości - program pomocy doradczo-szkoleniowej dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą w powiecie kolbuszowskim" miał na celu aktywne wspieranie zatrudnienia przez stymulowanie powstawania nowych mikroprzedsiębiorstw. Obydwa projekty realizowane były od 2006 roku i w 2008 roku zostały zakończone.

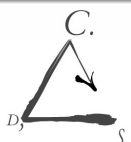
Obecnie realizowany jest natomiast projekt skierowany do dzieci i młodzieży z terenów wiejskich, pochodzących z rodzin ubogich i potrzebujących szczególnego wsparcia. W jego ramach prowadzone będą zajęcia pozalekcyjne z języka angielskiego. Projekt ma na celu wyrównanie różnic w poziomie oferty edukacyjnej między szkołami wiejskimi a miejskimi oraz rozwijanie zdolności intelektualnych u uczniów, wzrost poczucia ich własnej wartości, pewności siebie i wiary we własne siły, wykształcenie umiejętności samooceny, integrację dzieci niepełnosprawnych ze środowiskiem. Jego zakończenie zaplanowane jest na 2010 rok.

Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas

Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas powstało w 1997 roku. Od tego czasu działa ono prężnie na rzecz rozwoju gminy, a na swoim koncie może zapisać przedsięwzięcia takie jak powołanie Ośrodka Wspierania Przedsiębiorczości, Stowarzyszenia na rzecz osób niepełnosprawnych „Razem” czy założenie „Twojego Radia Cmolas”. Od 2003 roku realizowany jest natomiast projekt Inkubator Przedsiębiorczości w Cmolasie, a także Gminne Centrum Informacji.

Spektrum działalności stowarzyszenia jest bardzo szerokie. Swoją ofertę kieruje ono do dzieci (np. organizacja ferii, warsztatów edukacyjnych czy szkoleniowych, szachowych, językowych), młodzieży, bezrobotnych, osób starszych i przedsiębiorców.

W przypadku przedsiębiorców realizowany był projekt dotyczący subsydiowanego zatrudnienia, w ramach którego 18 osób skierowano do 4 zakładów pracy. Był to pierwszy tego typu projekt na Podkarpaciu. Prowadzono również szkolenia z zakresu promocji

przedsiębiorczości, w którym wzięło udział ponad 80 osób, a na założenie własnej działalności zdecydowały się 22 osoby.

Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas jest organizacją non-profit posiadającą status organizacji pożytku publicznego, w związku z czym może ono otrzymywać 1% z podatku. Pozostałe źródła finansowania to m. in. środki zewnętrzne (EFS) i darowizny.

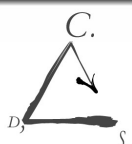
Stowarzyszenie jest organizacją dobrze znaną i popularną na terenie gminy. Swoją działalność promuje ono w lokalnej prasie, „Radiu Cmolas” oraz poprzez rozwieszanie plakatów informacyjnych.

Przy różnego rodzaju przedsięwzięciach Stowarzyszenie Gminy Cmolas podejmuje współpracę z innymi instytucjami z terenu gminy, powiatu, a także województwa.

2.3. Uwarunkowania funkcjonowania instytucji rynku pracy w opinii ich przedstawicieli

Analizując opinie przedstawicieli instytucji rynku pracy (IRP) działających na terenie powiatu kolbuszowskiego, można wskazać na pewne główne kwestie warunkujące ich funkcjonowanie na tym obszarze. **Położenie powiatu kolbuszowskiego** pomiędzy dwoma znaczącymi ośrodkami miejskimi – Mielcem oraz Rzeszowem, jak wskazują rozmówcy, powoduje paradoksalnie pewne problemy związane z dostępem do usług rynku pracy dla osób zamieszkujących powiat kolbuszowski, w szczególności jego wiejskie tereny. Z jednej strony oferta instytucji mieleckich i rzeszowskich jest bardzo szeroka, co powoduje że w dużym stopniu zaspakajają one również zapotrzebowanie istniejące w powiecie kolbuszowskim. Z drugiej jednak strony, mieszkańcy terenów wiejskich powiatu, ze względu na konieczność dojazdu i związane z tym koszty, często nie decydują się na skorzystanie z dostępnej w tych ośrodkach, czy często nawet w mieście Kolbuszowa, usługi. W opinii przedstawicieli instytucji rynku pracy powiatu kolbuszowskiego jest to lokalnie duży problem.

Kolejny, wskazany przez rozmówców, czynnik wpływający w dużym stopniu na działalność ich instytucji stanowi **„uzależnienie” od środków zewnętrznych** jakie instytucje te pozyskują. Problem dotyczy szczególnie kadry pracowniczej: *„niestety, gdy nie realizujemy projektu (a nie dysponujemy własnymi środkami), nie jesteśmy też w stanie zatrudniać osób na stałe. W tym wypadku zawsze wisi nad nami widmo kłopotów finansowych, ponieważ nasza instytucja nie jest nastawiona na zys”*. Nie sposób jednak pominąć tego, że pomimo pewnej cykliczności i okresowości prac w instytucjach prowadzących działalność projektową, realizacja projektów niesie również spore korzyści dla wdrażających je podmiotów. Zdaniem naszych rozmówców dotyczy to szczególnie placówek szkoleniowych, dla których zakup nowoczesnego sprzętu i maszyn warunkuje realizację usług na odpowiednim poziomie, ale jest równocześnie niezwykle kosztowny. W tym wypadku możliwość wykorzystania środków zewnętrznych na doposażenie placówki jest nie do przecenienia. Ponadto, w kontekście

funkcjonowania instytucji szkoleniowych, rozmówcy zgodnie wskazują na trudności w pozyskiwaniu specjalistów do prowadzenia szkoleń. Jest to szczególnie widoczne w branży budowlanej, gdzie dużym kłopotem okazuje się znalezienie specjalisty gotowego do przeprowadzenia zajęć za tzw. nauczycielskie wynagrodzenie, które zdarza się, że odstaje również od stawek proponowanych w okolicznych większych ośrodkach.

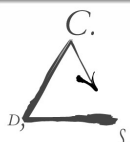
Ze względu na to, iż instytucje z przedstawicielami których zrealizowane zostały wywiady, są stosunkowo niewielkie, odczuwają **wzmoczoną konkurencję w trakcie ubiegania się o zewnętrzne dofinansowanie** swojej działalności. Podkreślono w tym przypadku „niezrozumienie komisji rozstrzygającej, która zezwala na realizację tego samego projektu w większym ośrodku miejskim, zmuszając beneficjentów do dojazdów”. Ten rodzaj konkurencji jest dla niewielkiego podmiotu niezwykle dokuczliwy i w dużym stopniu utrudnia sukcesy na tym polu. To także dlatego, w opinii rozmówców, tak wiele osób mogących skorzystać z takiej pomocy nie robi tego. W przypadku jednej z objętych badaniem instytucji pozyskanie środków unijnych jest sprawą kluczową dla jej działalności. Beneficjenci, szkolenia, kadra – ich ilość, jakość i rodzaj są uzależnione od realizacji projektu. Jak stwierdził rozmówca: „nasza aktualna działalność jest w zasadzie skoncentrowana na pozyskaniu środków, aby móc dalej działać. Te środki są dla nas po prostu niezbędne”.

Widać jednak, iż instytucje zdają się rozwiązywać problemy związane z konkurencją o zewnętrzne środki poprzez coraz częstsze podejmowanie współpracy na rzecz realizacji działań projektowych. Jak podkreślają nasi rozmówcy tego typu współpraca nieco poprawia pozycję niewielkich, często pozarządowych jednostek, które samodzielnie mają ogromne trudności z pozyskaniem środków unijnych. W opinii przedstawicieli instytucji rynku pracy funkcjonujących w powiecie kolbuszowskim współpraca ta opiera się głównie na zlecaniu podwykonawstwa różnego typu zadań. Zdarza się także partnerski typ współpracy, czyli wspólne ubieganie się o projekty, aczkolwiek rozmówcy nie ukrywają że jest to forma dużo trudniejsza wymagająca dużego zaufania i znajomości obojga instytucji partnerskich.

Pomimo tego, że rozmówcy **współpracę międzyinstytucjonalną** istniejącą w powiecie oceniają dobrze, to jednak nadal podkreślają jak bardzo ważny jest nieustanny rozwój w sferze przepływu i wymiany informacji, który umożliwiłby realizację działań jeszcze bardziej adekwatnych do potrzeb lokalnego rynku pracy. Zasygnalizowano tu przewodnią rolę Powiatowego Urzędu Pracy, który powinien, w opinii rozmówców, koordynować tę kwestię łącząc i analizując informacje pozyskiwane z wielu źródeł – w tym w szczególności od pracodawców.

Jako element sprzyjający rozwojowi swoich instytucji rozmówcy wskazali dodatkowo niezmiennie **zainteresowanie przedsiębiorców działalnością** i ofertą ich podmiotów.

Z kolei czynnikiem wyższego rzędu hamującym rozwój instytucji, na jaki zwrócili uwagę rozmówcy, są **zmieniające się przepisy prawne**. Ze względu na ich niestabilność wiele potrzebnych zadań jest trudnych do przeprowadzenia, a niekiedy nieoptymalnych.

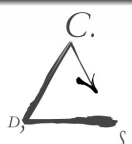

Co do oczekiwań względem tworzonego Podkarpackiego Portalu Pracy poszczególne podmioty wskazały na najważniejsze funkcje, które według nich miałyby on spełniać. Były to:

- dodatkowa forma promocji instytucji i podejmowanych przez nią działań;
- możliwość pozyskania większego grona odbiorców dla oferowanych usług;
- możliwość wymiany doświadczeń z innymi instytucjami rynku pracy;

Poza tym jako dodatkową funkcję, jaką mógłby posiadać Portal, aby stać się jeszcze bardziej przydatnym dla działalności poszczególnych instytucji, wskazano możliwość publikacji na nim swoich projektów, kursów, szkoleń, promocja samozatrudnienia, po to by odpowiednia grupa odbiorców mogła zgłosić się do udziału w tych działaniach. Ponadto, rozmówcy zachęcali do rozważenia pomysłu zamieszczania na Portalu linków stron WWW poszczególnych instytucji, tak aby osoba zainteresowana mogła bezpośrednio przenieść się na interesującą ją stronę, gdzie znalazłaby więcej informacji. Podkreślono także ważność funkcji wymiany doświadczeń, pomysłów z innymi instytucjami rynku pracy. W przypadku tak niewielkiego rynku pracy zwrócono uwagę, iż *„przeglądając propozycje innych instytucji, można byłoby przenieść je na pomniejsze rynki oraz nawiązać kontakt z instytucjami, które je realizowały, aby otrzymać pomoc i wskazówki”*.

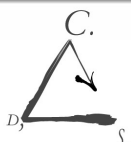

SPIS ŹRÓDEŁ

Poszczególne części niniejszego raportu powstawały w oparciu o zróżnicowane źródła danych, które niejednokrotnie podlegały weryfikacji. Poniżej wskazano jakiego typu źródła zostały w tym celu wykorzystane:

- Bank Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego;
- „Biuletyn statystyczny województwa podkarpackiego I kwartał 2008 roku”;
- „Biuletyn statystyczny województwa podkarpackiego II kwartał 2008 roku”;
- „Analiza sytuacji bezrobotnych w województwie podkarpackim w I półroczu 2008 roku”, Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie;
- „Powiaty 2007”, Główny Urząd Statystyczny;
- „Stan ruch naturalny i wędrownicy ludności w pierwszym kwartale 2008 r.”, Urząd Statystyczny w Rzeszowie;
- Narodowy Spis Powszechny, 2002 rok;
- „Raport z badań instytucji rynku pracy w województwie podkarpackim”, opracowany w ramach projektu Indeks Gotowości Rynkowej, Centrum Doradztwa Strategicznego s.c., Kraków 2007;
- „Użytkowanie gruntów w 2007 roku (według granic administracyjnych)”, Urząd Statystyczny w Rzeszowie;
- „Turystyka w województwie podkarpackim w latach 2005 – 2007”, Urząd Statystyczny w Rzeszowie;
- „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2007”, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową;
- „Stan, ruch naturalny i wędrownicy ludności w I kwartale 2008 roku”, Urząd Statystyczny w Rzeszowie;
- „Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007 r.;
- „Strategia Informatyzacji Województwa Podkarpackiego na lata 2007- 2013”, dostępne pod adresem: www.si.podkarpackie.pl/pliki/2008/strategia.ppt;
- baza Organizacji Pożytku Publicznego dostępna na stronie www.ngo.pl;
- rejestr instytucji szkoleniowych prowadzony przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie i dostępny na stronie www.ris.praca.gov.pl;
- rejestr agencji zatrudnienia zamieszczony pod adresem www.kraz.praca.gov.pl;
- baza adresowa jednostek funkcjonujących w ramach struktur Ochotniczych Hufców Pracy, dostępna na stronie www.ohp.pl;
- baza organizacji pozarządowych zamieszczona pod adresem www.bazy.ngo.pl;
- lista podkarpackich instytucji okołobiznesowych dostępna na stronie Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego:
www.cwt.rarr.rzeszow.pl/baza_wiedzy/Instytucje_okołobiznesowe_na_podkarpaciu.pdf.

- informacje zamieszczone na stronie Kuratorium Oświaty w Rzeszowie www.ko.rzeszow.pl;
- baza dostępna na stronie internetowej Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Rzeszowie www.zdz.rzeszow.pl;
- dane zamieszczone na stronie Izby Rzemieśniczej w Rzeszowie pod adresem www.izba.rze.bip-online.pl;
- dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dot. Ośrodków Pomocy Społecznej;
- powiatowe opracowania i dokumenty strategiczne, strony internetowe Starostw Powiatowych, Powiatowych Urzędów Pracy, Urzędów Miast i Gmin,
- opracowania i statystyki poszczególnych Powiatowych Urzędów Pracy;
- strony internetowe poszczególnych instytucji rynku pracy oraz informacje uzyskane bezpośrednio od instytucji w kontakcie mailowym oraz telefonicznym.
- zrealizowane w ramach projektu „Podkarpacki Portal Pracy” wywiady z lokalnymi ekspertami rynku pracy;
- zrealizowane w ramach projektu „Podkarpacki Portal Pracy” indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji rynku pracy.

